

**Плетньова А. Є.,**  
кандидат юридичних наук,  
асистент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності  
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

## МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

### CUSTOMS FORMALITIES: INTERNATIONAL AND NATIONAL EXPERIENCE

У контексті євроінтеграційних процесів, які наразі активно реалізуються в Україні, особливої актуальності набувають питання імплементації та застосування в галузі митно-правового регулювання понятійно-категоріального апарату, що використовується в міжнародних актах.

Однією з сучасних проблем є дослідження правової природи поняття «митні формальності». Уніфікація та гармонізація національних правових систем у сфері митних формальностей є вузловою проблемою міжнародного співробітництва в галузі митної справи.

Відповідно до Митного кодексу України митні формальності визначаються як сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і органами доходів і зборів з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

Поняття «митні формальності» досить часто застосовуються в двосторонніх міжнародних договорах міждержавного та міждержавного характеру у сфері митної діяльності між Україною та іншими державами. Значну роль у регулюванні митних формальностей відіграють міжнародні договори (митні конвенції).

Відповідно до Кіотської Конвенції митні формальності – це сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митною службою з метою дотримання вимог митного законодавства.

Відповідно до Стамбульської конвенції митні формальності стосуються отримання від митних органів попереднього дозволу, застосування пільг щодо тимчасового ввезення окремих категорій товарів відповідними особами та встановлення заборон і обмежень, які впливають з національних законів і нормативних актів.

У глосарії міжнародних митних термінів, опублікованому Всесвітньою митною організацією, під митними формальностями розуміють усі операції, що мають здійснюватися особами, яких це стосується, і митною службою з метою дотримання митного законодавства.

Відтак національне митне законодавство України знаходиться на шляху адаптування до міжнародних норм і стандартів. У сфері розвитку правового регулювання міжнародної торгівлі є як позитивні моменти, так і недосконалості, що істотно ускладнюють трансграничне переміщення у процесі міжнародної торгівлі.

**Ключові слова:** митні формальності, митне законодавство, міжнародна торгівля, Кіотська конвенція, Стамбульська конвенція, суб'єкти митних формальностей.

In the context of the European integration processes that are currently being actively performed in Ukraine, issues of implementation and application in the field of customs-legal regulation of the conceptual-categorical apparatus used in international acts are getting particular relevance.

The study of the legal nature of the “customs formalities” concept becomes one of the modern problems. The unification and harmonization of national legal systems in the field of customs formalities is a key problem for international cooperation in the field of customs.

According to the Customs Code of Ukraine, customs formalities are defined as a set of actions to be executed by the relevant persons and bodies of income and fees in order to comply with the requirements of the Ukrainian national customs legislation.

The “customs formalities” concept is often used in bilateral international agreements of interstate and intergovernmental nature in the field of customs activities between Ukraine and other states. International agreements (customs conventions) play significant role in the regulation of customs formalities.

According to the Kyoto Convention, customs formalities are defined as a set of actions to be performed by the relevant persons and the customs service in order to comply with the requirements of customs legislation.

In accordance with the Istanbul Convention, customs formalities relate to obtaining from the customs authorities preliminary permissions, the usage of privileges for the temporary importation of certain categories of goods by the relevant persons, and the imposition of prohibitions and restrictions arising from national laws and regulations.

In the Glossary of International Customs Terms, published by the World Customs Organization, customs formalities are understood as all transactions to be performed by persons concerned and by the customs authorities in order to comply with customs legislation.

It can be concluded that Ukraine national customs legislation is on the path of adaptation to the international norms and standards. In the field of legal regulation of international trade there are both positive moments and imperfections, which significantly complicate transborder movements in the process of international trade.

**Key words:** customs formalities, customs legislation, international trade, Kyoto Convention, Istanbul Convention, subjects of customs formalities.

У сучасних умовах становлення України на міжнародній арені та орієнтування на європейські стандарти є актуальним формування та розвиток митного права як комплексної галузі в національній системі

права. Проблема визначення понятійно-категоріального апарату є однією з найбільш складних з погляду визначення принципів посади регулювання та функціонування митного права.

Фахівці цієї галузі та практичні працівники неодноразово відзначали значну кількість вад термінологічного характеру як у попередніх, так і в чинній редакції Митного кодексу України від 2012 року, – як з погляду формальної логіки, так і юридичної техніки. Крім того в контексті євроінтеграційних процесів, що активно реалізуються в Україні, особливої актуальності набувають питання імплементації та застосування в галузі митно-правового регулювання понятійно-категоріального апарату, що використовується в міжнародних актах.

Зважаючи на те, що поняття «митні формальності» є одним із системоутворювальних у правовому регулюванні митних відносин, і той факт, що наразі відсутня єдність поглядів щодо його змісту та обсягу, актуальним є дослідження його правової природи.

Значну роль у регулюванні митних формальностей відіграють міжнародні договори (митні конвенції). На думку К.К. Сандровського, міжнародні договори, що є основним джерелом сучасного міжнародного митного права, з одного боку, покликані враховувати потреби митної практики, а з другого – визначити шляхи подальшого розвитку митної справи, встановлюючи прийняті для держав міжнародні стандарти в цій сфері [12].

Ключовим моментом у дослідженні митних формальностей є його аналіз у контексті Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур – Кіотська конвенція 1973 року [5].

Кіотська конвенція є універсальним кодифікованим міжнародним правовим актом в галузі митної справи, регулюючим, незважаючи на назву, практично всі митні питання: митні процедури, митні формальності, пов'язані з діями до подання митної декларації, забезпечення митними методами безпеки світової торгівлі, налагодження інформаційного обміну митних органів та ділових кіл, проблеми митної вартості, митних правопорушень, тощо. Конвенція виступає в якості орієнтира для побудови національних митних законодавств багатьох країн, у тому числі і України [9]. Містить загальний додаток і 8 з 10 спеціальних додатків до Кіотської конвенції присвячені митним формальностям.

Відповідно до Загального додатку вищезазначеної Конвенції митні формальності – це сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митною службою з метою дотримання вимог митного законодавства. Суб'єкти митних формальностей – це особи, на яких лежить обов'язок здійснення митних формальностей. До них Кіотська конвенція відносить зацікавлених осіб, митні органи, а також осіб, що пов'язані з переміщенням товарів.

Згідно з цією Конвенцією всі митні формальності поділяються на формальності, що передують представленню декларації та формальності, які пов'язані з приміщенням товарів під митну процедуру.

Аналіз норм Загального додатку Кіотської конвенції дозволяє дійти висновку, що поняття «митні формальності» включає в себе сукупність дій, вчинення яких спрямовано на здійснення не тільки митного оформлення, але й митного контролю та сплати мита, податків, тобто здійснення митних процедур [8].

На думку Ю.Д. Кунева, митні формальності складаються з таких елементів: повноваження суб'єкта (органи доходів і зборів, митниці, митні пости) на участь у здійсненні формальностей, перелік дій на виконання повноважень, з визначенням часу, місця, умов виконання дій, назва, форма, зміст і вимоги до документів, що виконуються суб'єктами (ОДЗ, зацікавленими особами), поводження з об'єктами: документами, товарами, транспортними засобами; оподаткування і збори об'єктів митного оформлення [4].

Наступним важливим міжнародно-правовим документом у сфері спрощення і гармонізації національних митних формальностей можна назвати Конвенцію «Про тимчасове ввезення» від 26 червня 1990 року (Стамбульська конвенція) [3], до якої Україна приєдналася 24 березня 2004 року [11]. У неї також використовується поняття «митні формальності».

У статті 15 цієї Конвенції зазначено, що «кожна з Договірних Сторін зводить до мінімуму митні формальності, які стосуються пільг, передбачених цією Конвенцією...». Ці митні формальності (дії) стосуються отримання від митних органів попереднього дозволу, застосування пільг щодо тимчасового ввезення окремих категорій товарів відповідними особами та встановлення заборон і обмежень, які випливають з національних законів і нормативних актів.

Незважаючи на те, що в Стамбульській конвенції прямо не вказується на такі митні процедури, як митний контроль та митне оформлення, дослідження норм цієї Конвенції дозволяє дійти висновку, що ці дії вчиняються в процесі реалізації зазначених митних процедур. Якщо говорити про взаємодію між Кіотською та Стамбульською конвенціями, то, можна припустити, що вони співвідносяться як загальна та спеціальна норми права: Кіотська конвенція встановлює загальні засади та принципи гармонізації та спрощення митних процедур, а Стамбульська конвенція регулює правовідносини у сфері окремих митних процедур – особливий режим тимчасового ввезення.

Важливим документом у системі митного регулювання є Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародних дорожніх перевезень (МДП) 1975 року, учасницею якою є Україна [6; 10]. Головною метою цієї Конвенції є сприяння поліпшенню умов міжнародного перевезення вантажів і спрощення та гармонізації адміністративних, зокрема, прикордонних, формальностей у галузі міжнародних перевезень. Під «формальностями» Конвенція передбачає здійснення певних дій як відповідних осіб (гарантійного об'єднання, власника книжки МДП, перевізника), так і співробітників митниці. Отже, за Конвенцією МДП, митні формальності – це дії, які слід здійснити для отримання певного юридично значущого результату.

Поняття «митні формальності» досить часто застосовуються в двосторонніх міжнародних договорах міждержавного та міжурядового характеру у сфері митної діяльності між Україною та іншими державами такими як Словацька Республіка, Азербайджан, Вірменія, Грузія, Казахстан, Молдова, та інші. Слід відзначити, що такі міжурядові угоди

є стандартними та в них передбачається спрощення митних формальностей [8].

По-перше, митні служби вживають за взаємною згодою необхідних заходів для спрощення митного оформлення, визнають митні забезпечення (пломби, відбитки печаток, штампів) і митні документи одна одної, а за необхідності застосовують власні митні забезпечення на товари, що переміщуються. По-друге, товари та транспортні засоби, які слідуєть транзитом, звільнюються від митного догляду, за винятком випадків, коли є підстави вважати, що їх ввезення, вивезення і транзит заборонені згідно із законодавством сторін або є наявним митне правопорушення.

Таким чином, і в цих угодах до змісту поняття «митні формальності» вкладено здійснення передусім дій, спрямованих на спрощення митних процедур.

У глосарії міжнародних митних термінів, опублікованому Всесвітньою митною організацією, під митними формальностями розуміють усі операції, що мають здійснюватися особами, яких це стосується, і митною службою з метою дотримання митного законодавства. У примітці до цього визначення вказується, що крім митних формальностей, пов'язаних з різними митними процедурами, вони можуть включати формальності, пов'язані з фітосанітарними, ветеринарними, імміграційними, валютними нормами і нормами, що стосуються ліцензування [1].

Таким чином, можемо дійти висновку, що в міжнародних актах поняття митних формальностей є уніфікованим, і ним позначається сукупність дій посадових осіб митних служб та інших учасників митних правовідносин, вчинення яких спрямоване на здійснення митних процедур (митного контролю, митного оформлення, сплати мита, податків тощо). Митні формальності здійснюються з метою забезпечення дотримання вимог митного законодавства.

В Україні поняття «митні формальності» вперше було закріплено у Митному кодексі України лише у редакції 2012 року. Відповідно до пункту 29 статті 4 митні формальності визначаються як сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і органами доходів і зборів з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи [7]. Але не зрозумілим залишається питання стосовно складових митних формальностей.

Аналізуючи розділ VI Митного кодексу України, можна зробити висновок, що сукупність дій, тобто складові митних формальностей, буде залежати від виду транспорту. З метою реалізації положень цього розділу було розроблено та запроваджено «Класифікатор митних формальностей, що можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками» та інші відомчі класифікатори інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій [2]. У такому нормативному акті чітко визначено, які саме митні формальності (дії) застосовуються посадовими особами митної служби при обранні форми митного контролю в межах здійснення митних процедур.

Отже, національне митне законодавство України знаходиться на шляху адаптування до міжнародних норм і стандартів. Безумовним позитивним моментом є введення таких понять як «митні формальності», «митні процедури», «митний контроль» та відповідність у трактуванні таких понять міжнародним нормативно-правовим актам. Основними цілями зближення правового регулювання митних формальностей на міжнародному рівні є, по-перше, полегшення розвитку міжнародної торгівлі шляхом спрощення митних формальностей; по-друге, створення прозорих митних формальностей; по-третє, зниження комерційних витрат на здійснення митних формальностей, а також встановлення пільгових процедур для учасників зовнішньоторгівельної діяльності; по-четверте, надання якісної інформації про права та обов'язки учасників зовнішнь-економічної діяльності в процесі проходження ними митних формальностей.

При цьому залишається відкритим питання щодо елементів, що включають у себе митні формальності, що робить недосконалим механізм правового регулювання митних правовідносин. Складність митних формальностей є серйозним бар'єром для міжнародної торгівлі. Наповнення Митного кодексу України необхідними нормами та офіційне тлумачення їх сприятиме прискоренню завершення процесу формування митного права як самостійної галузі в національній системі права України, забезпеченню безпеки та спрощення міжнародної торгівлі.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Glossary of international customs terms // Сайт Організації об'єднаних націй. URL: <http://www.wcoomd.org/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf>.
2. Класифікатор митних формальностей, що можуть бути визначені за результатами застосування системи управління ризиками. Розділ: Відомчі класифікатори інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій // Сайт державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/reestri-ta-klasifikatori/klasifikatori/vidomchi-klasifikatori-informatsii-z-pi/print-62551.html>.
3. Конвенція про тимчасове ввезення від 26 червня 1990 р. Офіційний вісник України. 2004. № 36. Ст. 2445.
4. Кунев Ю.Д., Баязітов Л.Р. Визначення сутності та змісту основних митно-правових понять «митні формальності». Д.: Вісник Академії митної служби України № 1 сер. Право, 2014. С. 7–19.
5. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) від 18 травня 1973 р. Офіційний Вісник України. 2011. № 71. Ст. 2711.
6. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) від 14 листопада 1975 р. Офіційний Вісник України. 2007. № 3. Ст. 138.
7. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. Офіційний вісник України. 2012. № 32. Ст. 1175.

8. Приймаченко Д.В., Прокопенко В.В. Митні формальності: правова природа та зміст поняття (міжнародно-правовий аспект). К. : Науково-практичний журнал 'заснований Київським національним університетом імені Тараса Шевченка № 3 (9), сер. Адміністративне право і процес, 2014. С. 186–197.

9. Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур: Закон України від 5 жовтня 2006 р. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 48. Ст. 476. 10. Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1975 р.: Закон України від 15 липня 1994 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 33. Ст. 307.

11. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення та Додатків А, В.1-В.9, С, D та Е до неї: Закон України від 24 березня 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 29. Ст. 371.

12. Сандровский К.К. Таможенное право в Украине : учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. К. : Вентури, 2000. 208 с.